Odpowiedź na Deklaracyą Bułhakowa.

ODPOWIEDZ
NA DEKLARACYĄ
przez
JM. PANA BUŁHAKOWA
POSŁA ROSSYISKIEGO
pod
dniem 18. Maia 1792 R. w Warſzawie
PODANA.

Deklaracya podana w Warſzawie przez Jm. P. Bułhakowa, Posła Extraordynaryinego i Pełnomocnego Nayiaśnieyſzey Imperatorowey całey Roſſyi na dniu 18. Mieſiąca zeſzłego, lubo wyſtawia poſtać rzeczy nieſpodzianą, zdolną przeiąć bolesną czułością Narod Wolny, tchnący duchem ſpokoyności i ſprawiedliwości, zaięty iedynie ſtaraniem o zapewnienie ſwoiey trwałości, ſwego beſpieczeńſtwa, i ſwey niepodległości, wſkazuie iednak razem w wywodach zamiar iey wſpieraiących, uwagę ścieśniaiącą ſmutny widok ſkutkow ludzkość dręczących, iakie pierwſzy

rzut oka na tęż Deklaracyą wyſtawuie. To ieſt: iż powod iey rownie zapewne z znaną wſpaniałością ſerca Nayiaśnieyſzey Imperatorowey niezgodny, iako prawdziwey naturze czynow w nieyże przytoczonych obcy, widocznym ieſt dziełem wrażeń nieprzyiaznych, natchnionych przez obłudę zręczną i intereſſowaną; ktora okryta maſką Obywatelſtwa umiała podeyść zaufanie Monarchini, znaiąc ſkłonną Jey do wzruſzenia ſię duſzę na głos zniewalaiący Patryotyzmu.

Sam rozbior dokładny i rozważny rzeczy w tey Deklaracyi zawartych, ieſt doſtarczaiącym do zniſzczenia falſzywey poſtaci, w iakiey niechęć uſiłowała wyſtawiać nayprościeyſze ſzczegóły, celem przeiſtoczenia ich natury. Moc prawdy odkrytey mogłażby nieſkutkować w umyśle ſprawiedliwym Nayiaśnieyſzey Imperatorowey.

Wolność i niepodległość Polſki, te dwie iſtotne własności Jey politycznego bytu, uznane ſą przez ſamą Deklaracyą bydź obiektem troſkliwości Sąſiadow Rzeczypoſpolitey; utwierdzenie

onych było niemniey celem iedynym usiłowań i chęci Seymu teraźnieyszego.

Dla przekonania Europy całey rownie iak i Nayiaśnieyszey Imperatorowy, że Wolność Narodu Polskiego zamiast poniesienia Uszczerbkow iakowych, przypisywanych widokom ambicyi mniemaney partyi panuiącey, znayduie owszem w przezornym stosunku Praw nowych, mocną zasłonę od wszelkiey przemocy; dosyć będzie na prostym opisie sposobu postępowania i skutkow czynności Stanow teraz zgromadzonych. Wyobrazi on ich ogôł rownie daleki od wad nielegałnosci, iak od zarzutu niezgodności z zasadami Rządu Wolnego.

Seym dotąd trwaiący, zwołany pod hasłem szczęśliwym Patryotyzmu, ktorego dzielności skutki wkrotce się okazały, rozpoczął swoie czynności wsparty zupełnym Narodu zaufaniem, ktore wskazywało porę do udziałania pożytecznych w Rządzie popraw; iakoż ta skwapliwie uięta została. Lecz forma i obręby Seymu Ordynaryinego, z uskutecznieniem takowego zamiaru niezgo-

dne, były powodem do przemienienia go w Konfederacki, ſpoſobem znanym, i użytym nieraz w okolicznościach nie tak intereſſuiących. Pomyślne ſkutki takowego poſtępku wkrotce dowiodły iego przyzwoitość. Jednomyslność, pilny w deliberacyach poſtępek, duch braterſkiego zaufania codzień ſię bardzie rozkrzewiaiący, odkryły zmianę ſzczęśliwą w ſpoſobie myślenia, i dyſpozycyach Narodowych. Głos publiczności, pochwalaiąc Patryotyzm, ktory złączał wſzyſtkie uſiłowania dla dobra powſzechnego, zachęcił Prawodawcow do naznaczenia czynnościom ſwoim obſzernieyſzego zamiaru, niżeli go brzmienie Aktu Konfederacyi, ułożonego w początkowym wzroście życzeń ogolnych ulepſzenia Rządu, obeymować zdawało ſię Dla naturalnego związku między rozmaitemi materyami Rządowemi, poprawy niektorych tylko ſzczegołow, byłyby w ſkutkach ſwoich mniey pożyteczne, i nieſworne. Sprawiedliwość, Policya, Skarb, Siła Kraiowa, rowną ściągały attencyą i zoſtały zgłębionemi. Głos approbacyi powſzechney

dawał ſię ſłyſzeć w moment zadecydowania każdey reformy, i onęż uſprawiedliwiał. Po upłynieniu dwuletniego przeciągu czaſu, wybor powtorny Reprezentantow, obiawiaiąc tym uroczyściey wolą Narodu, zatwierdził czyny iuż dopełnione, i ulegalizował dalſze działania. W krotce umyſły podwoynych Reprezentantow iednym ſię okazały tchnąć duchem. Połączenie chęci i zdań poſłużyło naturalnie do zmocnienia ſyſtematu zamiarow patryotycznych. Im ſię więcey zdania przez obrady oświecały, i upowſzechniały widoki, tym bardziey umyſł każdego zbliżał ſię do przekonania, iż naylepſze Prawa uchybiłyby celu ſwey użyteczności, gdyby ſpoſob exekucyi onych nie był wydoſkonalonym, i gdyby nie zoſtała oddalona okazya tych peryodycznych zamięſzek, ktore ſkutek naypożytecznieyſzych Uſtaw niepewnemu podawały loſowi. Wyniknął zatym Plan Konſtytucyi na dniu 3. Maja uroczyście przyięty, a ktory w iſtocie ſwoiey był treścią Proiektu Reformy Rządu od Seymu

nakazanego, i do deliberacyi Stanom przed 9. Miesiącami podanego.

Ustanawiaiąc Polska Sukcessyą Tronu, powodowana do tego była długim i nieszczęśliwym doświadczeniem zaburzeń towarzyszących bez-Krolewiom; tych uchylenie zdawało się Interessom nawet Sąsiedzkich Mocarstw dogodne, oddalaiąc na zawsze odradzaiące się zrzodło zatrudnień i emulacyi między Gabinetami pociąganemi do wpływow często poniewolnych i szkodliwych Ich własney spokoyności. Takowa obcym i kraiowym Interessom dogodność, zdawała się nadgradzać dostatecznie ofiarę z mniemaney Prerogatywy, ktorey płonność i niebespieczność, naytroskliwsze nawet o swoią wolność, i nayprzywiązańsze do Rządu Republikantskiego Narody, uznały.

Z rozwagi tegoż doświadczenia Naród poznał szkodliwości wynikaiące z wad składu Władzy Wykonawczey, która w swoich podziałach postać tylko okazałą maiąc, w skutkach była małoczynną. Złożona teraz z pewnemi

granicami w Rękach Króla taż Władza, nabyła właściwych iedności skutkow, nie może przecież bydź na złe użytą, dla odpowiedzialności Ministrów, dostrzeganey przez Zgromadzenie Prawodawcze zawsze gotowe do zapobieżenia przestępstwom teyże Władzy, i poskromienia onych. Takowe systema zmacniaiąc siłę Rządową ile tylko prawidła Republikantskie dozwolić mogą, równie dogadza i obcym względom, przez zapewnienie trwałości związkom politycznym Polski.

Tym sposobem Konstytucya 3. Maia, w samym przezornym umiarkowaniu prawideł, na których iest ugruntowaną, znayduie obronę przeciw zarzutowi widoków samowładztwa, iakie niechętni dobremu Rządowi i nieprzyiaźni szczęściu i spokoyności swoiey Oyczyzny, rozsiewać usiłuią dla wzruszenia trosk liwości Narodu, i obudzenia attencyi Sąsiedzkich Mocarstw. Nadaremnie Oni staraią się ten dzień pamiętny w czarney wystawiać postaci.

Jeżeli Patryotyzm zaięty ważnością przedsięwziętego Dzieła, równie iak

boiaźnią zostawienia intrydze w przewłoce z form zwyczaynych wynikaiącey, sposobności do zepsucia onegoż, nieprzywiązał się do ścisłego zachowania niektorych z tych formalności, Sessya na dniu 5tym Maja nayzupełniey tę niedokładność poprawiła, nadaiąc temu Dziełu cechę rozważney iednomyślności. W krotce odgłos iednostayny pochwał rozległ się po całym Krolestwie. Różne Zgromadzenia Obywatelskie, różne zbiory Osob, przesłały następnie Królowi, w pismach zapałem Patryotyzmu tchnących, oświadczenia wdzięczności za dar Konstytucyi gruntuiącey szczęście Narodu. Ta miłość Oyczyzny, prawdziwego iey dobra dostrzegaiąca, okazała się na Seymikach w sposobie zastanawiaiącym Europę całą. Wykonane dobrowolne przysięgi na utrzymanie Konstytucyi, uchwalone uroczyście podziękowania, i Delegacye do Krola i do Stanów, przeświadczaią, w iak wielkim to Dzieło iest u Narodu szacunku, a te okazałe dowody nie są skutkiem influencyi iakiey uboczney, w małey liczbie niektorych Wojewodztw

lub Powiatow do ulegania ieyże przyzwyczaionych, lecz powszechney i iednostayney woli we wszystkich częściach Kraiu oznaką, i tego głębokiego uczucia, ktorego wydatna dzielność nigdy bydź nie mogła owocem intrygi, przymusu, lub uwiedzenia. Okazały takowe Czyny ściśle przywiązanie Narodu do Dzieła, w którym z przekonania widzi zagruntowanie swych swobod, swoiey pomyslności, i spokoyności.

Ten stan rzeczy, wiernie wystawiony, niszczy porozumienia o znayduiacey się w Polszcze Partyi, ktoraby podług wyrazów Deklaracyi, celem uskutecznienia widoków własnego Panowania z krzywdą równości Obywatelskiey, usiłowała wyobrażać Akt, którym Rossya zagwarantowała dawne Polski Konstytucye, iako jarzmo ciążące i obelżywe.

Cały Naród Polski iednę ma tylko o naturze Gwarancyi zdanie, zgodne z znanemi principiami Prawa publicznego we wszystkich wiekach i Narodach. Skutki Aktow takowych ściągać się tylko mogą do trzeciey strony, któraby chciała skrzywdzać iakowe Państwo w

Jego Prerogatywach zagwarantowanych od innego Mocarſtwa, i w tym przypadku Gwarancya ſtawa ſię mocną twierdzą ſpokoyności publiczney; każde inne tego obowiązku rozumienie, wyobrażałoby go iako przynoſzący, zamiaſt użytecznego wſparcia niezgodne z niepodległością Narodu krępowanie. Przykład Imperii Niemieckiego nie formuie excepcyi od tego powſzechnie przyiętego prawidła. Złożone z wielu Państw równie wolnych, równie niepodległych, to Mocarſtwo znayduie w Gwarancyi wzaiemney zatwierdzenie ſtałe Praw każdemu z nich właściwych na przeciw wſzelkim uzurpacyom drugiego. Przykład ten ſtoſowany bydź nie może do Rzeczypoſpolitey Polſkiey iako iedno tylko ciało polityczne formuiącey. — Akt Gwarancyi tyczący ſię tego Państwa, któryby mogł bydź przeciwko niemu ſamemu użytym, wyſtawiałby w znaczeniu ſwoim i ſkutkach oczywiſtą przeciwność, tym bardziey, że tylko na rekwizycyą ſamey Władzy legalney Rzeczypoſpolitey, Potencya gwarantuiąca w dopełnieniu obowiązków

Gwarancyi, prawnie czynną bydź może; inaczey gdyby część iaka Obywatelow Rządowi Kraiowemu niechętnych, mogła swoie przeciw niemuż oburzenie wspierać interwencyą obcą, pozor legalności maiącą; gdyby głos nieukontentowania kilku Osob, mogł sobie przywłaszczyć charakter reklamacyi Narodowey, takowe używanie Gwarancyi stałoby się narzędziem niszczącym wszelki porządek i obalaiącym spokoyność publiczną.

W ciągu dalszym Deklaracyi, umieszczone są po zarzutach obwiniaiących w ogólności sposob postępowania i czynności Seymu teraźnieyszego, inne szczegóły, w ktorych się wydaie rownie duch podstępnych insynuacyi, naturę onychże przeistaczaiących.

Wysłanie Legacyi nadzwyczayney do Porty, wyobrażone tam iest, iako dopełnione w celu zawarcia związku zaczepnego przeciw Rossyi. — Wyprawa tego Poselstwa w tymże samym czasie nastąpiła, kiedy i inne do wielu Dworow Europeyskich, oraz i Petersburgskiego zostały udeterminowane, a te osta-

tnie ſkutku nie wzięło, wiadomo, iż w tym nie ieſt Rządu wina.

Zamiar iednoſtayny tych Poſelſtw był, wyſtawić wſzyſtkim Dworom powody i widoki ſpokoyne Czynow Seymowych, dążących iedynie do ulepſzenia Rzadu wewnętrznego. Tymże duchem tchnęły Inſtrukcye dane Jmci Panu Potockiemu, wyſłanemu do Porty Negocyacye zaś, do iakich ſię przychylił potym, nie wynikały z Jego pierwotnych Inſtrukcyi.

Przybyły do Stambułu, znalazł w Miniſterium Ottomańſkim determinacyą nie tylko do odnowienia przyiaznych z Rzecząpoſpolitą zwiazkow, lecz nadto do połączenia ſię z Nią ściśleyſzego. — W śrzod Woyny z Roſſyą Porta, radaby była w Allianſie z Polſką znaleść użyteczną dywerſyą, i w tym celu czynione od Niey propozycye wyſtawiały naypożyteczniey ſze dla Polſki widoki. Stany Rzeczypoſpolitey uwiadomione o takowych intencyach Porty, pamiętne przy tym na ſwoie Prawa, dawnemi Traktatami warowane, do używania wolności handlowych iſtotnie Polſzcze użytecznych; nie ſądziły bydź rzeczą

przyzwoitą przez odrzucenie wszystkich Porty propozycyi, zamknąć sobie drogę do możności zrobienia korzystnych z Nią układow. Instrukcye iednak przesłane w tey mierze Posłowi Rzeczypospolitey, obeymowały wszelkie warunki zdolne do zapewnienia korzyści dla Polski bez uszkodzenia Interessom Sąsiedzkim.

Jakoż cały ciąg tey Negocyacyi, w ktorey Poseł Polski tyle z swoiey strony w postępowaniu używał przezorney ostrożności, ile Ministerium Ottomańskie okazywało się skwapliwym do skłonienia Go do swoich widokow, odkrywa raczey dowody względności Rzeczypospolitey dla Nayiaśnieyszey Imperatorowey, niżeli urazy przyczynę.

Okoliczność Ewakuacyi Woysk i Magazynow Rossyiskich, uważana w Deklaracyi w widoku nieprzyiaźni, zbliżona do Epoki swoiey, inną okazuie postać. Był to czas krytyczny w ktorym Kray Rzeczypospolitey zagrożonym się widział długim spokoyności wewnętrzney zamieszaniem. Po nadeszłych z wielu razem mieysc Rapportach Urzędowych, donoszących o pierwszych oznakach

ſkłonności powſzechney do buntu między Chłopami Obrządku Greckiego Unickiego, i Nie Unickiego, w krotce liczne i iednoſtayne donieſienia o rozſzerzeniu ſię onego uwiadomiły. Oczywiſtość niebeſpieczeńſtwa, nagliła do użycia prędkich, i ſilnych śrzodkow dla zapobieżenia onemuż. Zapewniono ſię z wyznania iednoſtaynego, niektorych ſchwytanych w rożnych mieyſcach Buntownikow, iż pierwſze podniety tego wzburzenia rzucane były, i rozniecane przez fanatyzm Mnichow Obrządku Greckiego Nie-Unickiego, z pomocą Zwoſzczykow, i innych Poddanych Roſſyiſkich. Związek iaki ſię okazywał w knowanym po rożnych mieyſcach ſpiſku, zagrażał buntem powſzechnym. W tey trwożącey pozycyi, przebywanie i przechody częſte Woyſk Roſſyiſkich, z okazyi konieczney z Magazynami w Polſzcze ulokowanemi kommunikacyi, ſtawały ſię ſłuſzną przyczyną obawy, iżby przytomność tych Woyſk nieośmieliła do buntow ſkłonnego do uludzenia ſię Poſpolſtwa, patrzaiącego na codzienne iegoż podniecanie przez Poddanych

Rossyiskich, i nie ułatwiała coraz większego tychże do Polski przybywania. Te powody przynagliły do żądania, albo ewakuacyi zupełney Woysk Rossyskich z ich Magazynami, albo obwarowania ich przechodu i przebywania w Polszcze, w sposobie zabespieczaiącym spokoyność Kraiową.

Wysokie światło N. Imperatorowey, postrzeże w tym sposobie postępowania Rządu Polskiego, raczey słuszney niespokoyności, niżli niechęci dowody.

Taż sama troskliwość wskazała konieczną potrzebę użycia śrzodkow poczytywanych w Deklaracyi za prześladowanie Poddanych Rossyiskich.

Dla zapobieżenia w początkach rozszerzaniu się buntu, trzeba było odkryć iegoż Sprawcow. Ci niepotrafili się długo ukryć przed pilnym śledzeniem; aże z pomiędzy wielu schwytanych Osob kilka głow sprawiedliwości stały się ofiarą, te przykłady surowości processem Sądowym poprzedzone, wymuszone zostały potrzebą zapewnienia bespieczeństwa publicznego, widocznie zagrożonego. Przypisywane Sędziom użycie tortur dla

wymuſzenia zeznania wyſtępku, przeciwi ſię zachowywanemu w Polſzcze trybowi Sądownictwa; Ludzkość rownie w tym Kraiu, iak w innych oświeconych, zniosła ten barbarzyńſki zwyczay. Zadne na takowy poſtępek zażalenie niedoſzło wiadomości Rządu, ktoryby był nie omieſzkał przykładnego winnych ukarania. Łagodność i ludzkość, kieruiąca tegoż Rządu działania, poddały Mu nawet myśl przedſięwzięcia przezornych Urządzeń, w celu zapobieżenia wydarzyć ſię mogącym przypadkom, nieprzyzwoicie użytymi bydź mogącego rygoru Sądowego przez pośpiech, do iakiego wrażona powſzechnie w umyſłach nieſpokoyność, przez oznaki pożaru wybuchnąć gotowego, mogła dać okazyą. — Uſtanowienie Deputacyi Indagacyiney dopełniło tego zamiaru; czynność iey za objekt miała przytłumienie w pierwſzych zrzodłach formuiącego ſię ſpiſku, i uprzedzenie potrzeby użycia ſurowości. — Pilność troſkliwa teyże Deputacyi, uſprawiedliwiła zaufanie publiczności.

Poczynione od niey wielorakie zabiegi oddaliły w krotce obawę buntu, odeymuiąc mu wſzelką ſzerzenia ſię ſpoſobność. Przytrzymanie Archimandryty Słuckiego było iednym z naypotrzebnieyſzych krokow. — Wſzyſtkie podeyrzenia, wſzyſtkie poślaki ugruntowane na zeznaniach urzędowych, ściągały ſię do Jego oſoby. Doſtoyność, ktorą poſiadał w Hierarchii Nieunickiey w Polſzcze, zaufanie iakie miał u ludu tegoż Obrządku, pomnażały obawę niebeſpieczney influencyi ſpoſobu myślenia, o czym Piſma przy nim znalezione powiękſzyły podeyrzenie.

Ten ieſt ogół poſtępkow, do ktorych ważność okoliczności przynaglała, a uczynione tu prawdziwe ich wyobrażenie niſzczy przypiſywaną im nieſłuſzności cechę.

Przypadek partykularny, wydarzony w Kaplicy Nieunitow, tym mniey ieſzcze może mieć znaczenia. Nieuwaga Podchorążego i kilku żołnierzy, ktorzy tęż Kaplicę bydź rozumieli Domem prywatnym, iak Inkwizycya zaświadcza, by-

ła przyczyną ich błędu. ktory został dostatecznie poskromionym przez degracyę Podchorążego i surowe ukaranie żołnierzy. — Fałszywe doniesienia przydały zapewne temu zdarzeniu rownie iak innym, okoliczności zarątrzaiące umysł Nayiaśn Imperatorowey. — Dotykaiąc Jey delikatność obiecywano sobie otworzyć drogę do Jey przekonania. Lecz wysokość światła, ktora charakteryzuie tę Monarchinią łatwo Jey da rozeznać w tym wywodzie wielorakich okoliczności za powody urazy, w oczach Jey wystawionych, wszystko cokolwiek im niechęć przydała nienawistnego, i zapewne za zgłębieniem niniejszego przełożenia, intencye czyste Krola i Narodu Polskiego, pozyskaią u tey Monarchini też samą sprawiedliwość, ktora Jm iuż od całey Europy iest przyznana. Lecz gdyby, mimo wszelkiego spodziewania, też intencye miłością pokoiu i sprawiedliwości tchnące, bespieczeństwo iedynie i szczęście Kraiu Polskiego na celu maiące, mogły ieszcze bydź w złym widoku wzięte, gdyby reklamacye kilku Osob nieukontentowanych, zyskały prze-

wagę w umyśle Nayiaśn: Jmperatorowey nad widoczną oznakę ogolney woli Narodu, i gdyby Rzeczpospolita miała widzieć z żalem zaprzeczoną swoią Samowładność i Władzę legalną; Narod Polski troskliwy o dobrą Sławę w opinii Europy, w opinii sameyże Monarchini, ktora umie cenić szlachetne uczucia; nie mogłby się wahać w wyborze między spokoynością podłego ulegania, a chlubną determinacyą na wszelkie hazardy potrzebney Obrony.

Na oryginale podpisano.

Stanisław Nałęcz Małachowski, Referendarz W. Kor: Seymowy i Konfederacyi prowincyi Koron: Marszałek.

Kazimierz Nestor Xiąże Sapieha, Generał Artylleryi i Marszałek Konfederacyi W. X. Litewskiego.